

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

QARSHI MUHANDISLIK IQTISODIYOT INSTITUTI

«Qishloq xo'jalik mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash texnologiyasi» kafedrası

«TASDIQLAYMAN»

Texnologiya fakulteti dekani

prof. B.X. Eshmurodov

« _____ » _____ **2007 y.**

**Texnologiya fakultetining «QXMESvaUDQIT» ta'lim yo'nalishi uchun
«Paxta va kanop ekinlari mahsulotlarini tayyorlash va saqlash texnologiyasi»
fanidan**

ISHCHI DASTUR

QARSHI - 2007 y.

Tuzuvchi:

Z. Ibragimov.

Ishchi dastur ToshDAU rektori tomonidan 2003 yil 06 fevralda tasdiqlanib, UzR.OUMTV MK 2003 yil 15 fevralda №33 bayonnomasi bilan 5620500- Qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirish, saqlash va ularni dastlabki qayta ishlash texnologiyasi ta'lim yo'nalishi uchun tavsiya etilgan namunaviy dastur asosida tuzildi.

Ishchi dastur «Qishloq xo'jalik mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash texnologiyasi» kafedrası (Bayon №__ _____2007 y) va Texnologiya fakulteti Uslubiy komissiyasi yig'ilishlarida (Bayon №__ _____2007 y) ko'rib chiqilgan hamda o'quv jarayonida foydalanishga tavsiya etilgan.

«QXMS va QIT» kafedrası mudiri:

Z. Ibragimov

Fakultet Uslubiy
komissiyasi raisi:

M. Hakimova

I. Fanning maqsadi, vazifalari va tarkibiy qismlari.

1.1.Fanning asosiy maqsadi va vazifalari.

Paxta sanoati samaradorligini oshirish, sanoatni sifatli xom-ashyo mahsulotlari bilan ta'minlanishini yaxshilash hamda uning uzluksizligiga imkoniyat yaratish hozirgi davrning eng mas'uliyatli masalasidir. Ma'lumki, paxta yilning muayyan mavsumida asosan sentyabr, oktyabr va noyabr oylarida tayyorlanadi. Paxta tozalash zavodlari shu uch oy davomida bir mavsum tayyorlangan paxtaning taxminan 20 % ini dastlabki qayta ishlay oladi. Uning qolgan qismini uzoq vaqt saqlashga to'g'ri keladi.

Paxta tozalash zavodlari yuqori mexanizatsiyalashtirilgan va qisman, avtomatlashtirilgan korxonalar qatoriga kiradi. Har bir zavod tarkibiga paxta tayyorlash punktlari, quritish-tozalash tsexi, chigitdan tolani va lintni ajratadigan liniyalar, tola va lintni presslash, urug'lik chigitga ishlov berish mashinalari kompleksi o'rnatilgan bo'limlar bor. Bu mashinalar kompleksi hamda mahsulot sifatini aniqlaydigan va nazorat qiladigan laboratoriyalar tayyor mahsulotning sifat ko'rsatgichlarini yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Dunyo bozorida paxta tolasining sifat ko'rsatgichlarini jahon standartlari darajasida muntazam ravishda caqlab turish uchun o'z vaqtida yuqori texnika va texnologiyani qo'llab, ishlab chiqarishni to'la avtomatlashtirish lozim.

Fanni o'rganishda talabalar paxta xom-ashyosining sifatini to'g'ri aniqlay bilishlari, ularni davlatga topshirishdagi barcha jarayonlarni to'g'ri tushunishlari, saqlashda sifatini pasaytirmasdan o'z vaqtida sifatli qayta ishlashlari lozim. Chigitli paxtani terish, tayyorlash va saqlashda texnologik jarayonlarni amalga oshiruvchi har bir mashina va uskunalarning tuzilishi va ishlash printsipini, tolaning sifat ko'rsatgichlariga va mashina ishchi organlari holatlarining ta'siri kabi masalalarni mukammal bilishlari kerak.

1.2.Fanning asosiy bo'limlari va ularda o'rganiladigan muammolar.

№	Bo'limlarning nomi	O'rganiladigan muammolar
1.	CHigitli paxtani terish va tayyorlash texnologiyasi	Paxtachilik va paxta to'g'risida ma'lumotlar. Tolaning rivojlanishi va chigitli paxtaning xususiyatlari to'g'risida tushuncha Paxta hosini terishga tayyorlash va terish qoidalari.
2.	CHigitli paxtani saqlash texnologiyasi	CHigitli paxtani tayyorlash punktlari tuzilishi va qabul qilib olish qoidalari. Tayyorlash punktining laboratoriyasi paxtani sifatini nazorat qilish. Chigitli paxtani tayyorlash va saqlash texnologiyasi
3.	CHigitli paxtani dastlabki qayta ishlash texnologiyasi	CHigitli paxtani dastlabki qayta ishlash texnologik jarayonlari Tola tug'risida tushuncha paxta tolasining sifat ko'rsatkichlari
4.	Kanopni tayyorlash va saqlash texnologiyasi	Kanop haqida umumiy ma'lumotlar, tolalarini baxolash, xom ashyosini tayyorlash, xom ashyosini saqlash.
5.	Kanopni dastlabki qayta ishlash texnologiyasi	Kanopni dastlabki qayta ishlashning jarayonlari, Poya va po'stloqni qayta ishlashga tayyorlash, ivitish, quritish, tola ishlab chiqarish.

1.3.Fanning boshqa fanlar va ishlab chiqarish bilan bog'liqligi.

Hozirgi vaqtda paxta xom ashyosini tayyorlash va uzoq vaqt saqlash va sifatli qayta ishlashga imkon beradigan takomillashtirilgan texnologiyalar ishlab chiqilgan. Bu borada kimyo, fizika, biokimyo, biotexnologiya, fiziologiya, paxtachilik, agrokimyo, mikrobiologiya, o'simliklarni himoya qilish va boshqa bir qator fanlarning yutuqlaridan ijodiy foydalanilmoqda.

II. O'quv materiallarining tarkibi.

2.1.Fan buyicha uquv mashg'ulotlari tarkibi va ular uchun ajratilgan vaqt.

O'quv semestri	Mashg'ulotlar tarkibi					
	Ma'ruza	Tajriba darslari	Kurs loyixasi	Maslaxat darsi	Mustaqil ta'lim	Mustaqil topshiriq soni
I. Kunduzgi bo'lim						
7	36	36	4	2	36	
II. Sirtqi bo'lim						
9	6	12	4	2	90	

2.3. Kurs ishi (loyixasi) ning mavzulari

№	Kurs ishi (loyixasi) ning mavzulari	Topshirish muddati
1	Paxta hosini terishga tayyorlash va terish qoidalari	
2	CHigitli paxtani tayyorlash punktlari tuzilishi, loyihalash	
3	CHigitli paxtani tayyorlash punktlariga qabul qilib olish qoidalari	
4	Paxtani qabul qilish tartibi va belgilangan O'zRST talablari	
5	Tayyorlash punktining laboratoriyasi paxta sifatini nazorat qilish	
6	CHigitli paxtani tayyorlash texnologiyasi	
7	CHigitli paxtani saqlash texnologiyasi	
8	CHigitli paxtani dastlabki ishlashning texnologik jarayonlari.	
9	CHigitli paxtani asosiy texnologik xususiyatlari.	
10	CHigitli paxtani quritish usullari.	
11	CHigitli paxtani tozalash usullari.	
12	Paxta tolasining asosiy texnologik xususiyatlari va ularning ahamiyati	
13	CHigitli paxtani arrali jinlarda ishlash.	
14	CHigitli paxtani valikli jinlarda ishlash	
15	CHigitni tozalash va linterlash texnologiyasi.	
16	CHigitlarni delinterlash.	
17	CHigit, lint va tolali chiqindilar turlari, chiqindilari, standarti va sinash usullari.	
18	Paxta tolasi, momiq va tolali chiqindilarni presslash	
19	Urug'lik chigit tayyorlash texnologiyasi	
20	Paxta tozalash zavodlarining yordamchi tsexlari va uskunalari	
21	CHigitli paxta tayyorlash punkti va zavodlarida ishlarni mexanizatsiyalashtirish.	
22	Paxta tozalash zavodlari tuzilishi, loyixalash	
23	Bir batareyali arrali paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
24	Bir batareyali valikli paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
25	Ikki batareyali arrali paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
26	Ikki batareyali valikli paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
27	Bir batareyali arrali paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
28	Bir batareyali valikli paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
29	Ikki batareyali arrali paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
30	Ikki batareyali valikli paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
31	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha bir batareyali arrali paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
32	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha bir batareyali valikli paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
33	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha ikki batareyali arrali paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	
34	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha ikki batareyali valikli paxta tozalash zavodining ishlab chiqarish dasturini hisoblash	

35	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha bir batareyali arrali paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
36	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha bir batareyali valikli paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
37	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha ikki batareyali arrali paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
38	Urug'lik paxtani tozalash bo'yicha ikki batareyali valikli paxta tozalash zavodining texnologik jarayon va paxta tozalash rejasini hisoblash.	
39	Kanopni tayyorlash va saqlash texnologiyasi	
40	Kanopni dastlabki qayta ishlashning texnologik jarayonlari	

2.4. Mustaqil ishi va topshiriqlarning mavzulari

No	Mustaqil ishi va topshiriqlarning nomi	Tavsiya etilgan adabiyotlar
1	Urug'lik paxtani terish va uni saqlash qoidalari	2,3,4,9,10,14,15
2	CHigitli paxtani quritish usullari	2,3,4,9,10,14,15
3	CHigitli paxtani tozalash mashinalari	2,3,4,9,10,14,15
4	CHigitli paxtani valikli jinda tolasidan ajratish	2,3,4,9,10,14,15
5	CHigitli paxtani arrali jinda tolasidan ajratish	2,3,4,9,10,14,15
6	Tolani tozalash usullari	2,3,4,9,10,14,15
7	CHigitni linterlashning texnologik jarayonlari	2,3,4,9,10,14,15
8	CHigitlarni delinterlash va uning ahamiyati	2,3,4,9,10,14,15
9	Paxta zavodlarida urug'lik chigitlarni ishlash	2,3,4,9,10,14,15
10	Paxta tozalash zavodida va paxta punktlarida texnik nazorat	2,3,4,9,10,14,15
11	Tolali chiqindilarning turlari, xususiyatlari va ularni qayta ishlash	2,3,4,9,10,14,15
12	Tolali o'simliklar haqida umumiy ma'lumotlar	2,3,4,9,10,14,15

2.5. Fan bo'yicha talabalar bilimni nazorat qilish

«Qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirish saqlash va ularni dastlabki qayta ishlash texnologiyasi» ta'lim yunalishlarining IV-kursi 1 yarim yilligida "Paxtani saqlash va birlamchi qayta ishlash texnologiyasi" fani buyicha 36 soatlik ma'ruza darsi va laboratoriya mashg'ulot darslari 36 soat rejalashtirilgan.

Fanning maksimal balli - 100, saralash balli - 55.

Nazorat turlari buyicha ballar quyidagicha taksimlanadi:

Joriy baholash uchun maksimal ball-50

Joriy baholash uchun saralash ball-27,5

Oralik baholash uchun maksimal ball-35

Oralik baholash uchun saralash ball-19,25

Yakuniy baholash uchun maksimal ball-15

Yakuniy baholash uchun saralash ball-8,25

Joriy baholash laboratoriya mashg'ulot darslari buyicha o'tkaziladi. Darslarning ushbu turlari buyicha 36 soat yoki 18 para dars bulib, xar bir para darsni o'zlashtirgani uchun 2,7 balldan beriladi. Jami maksimal ball 50, saralash ball – 27,5.

Oraliq baholashning test-savollari 108 ta bo'lib, jami maksimal ball 17,5, saralash ball-9,6.

Oraliq baholashning ikkinchi bosqichi og'zaki yoki yozma ish bo'lib, har bir nazorat varianti 3 savoldan, har bir savol javobga-3,15 balldan beriladi. Jami maksimal ball 17,5, saralash ball-9,6.

Yakuniy baholash og'zaki yoki yozma shaklda o'tkazilib to'rtta savoldan iborat, har bir savol javobiga 3,75 ballgacha beriladi. Jami maksimal 15 ball, saralash 8,25 ball.

Fan bo'yicha talabaning reytingini aniqlash jadvali:

Nazorat turlari	Jami nazoratlar	Bittasini balli	Jami ball	Saralash ball
Joriy baholash (JB).				
Laboratoriya mashg'ulot darsi	18	2,7	50	27,5
Jami:	18	2,7	50	27,5
Oraliq baholash (OB).				
Test-savollari	108	-	17,5	9,6
Yozma ish	3	5,8	17,5	9,6
Jami:			35	19,25
Yakuniy baholash (YaB).				
Yozma ish	5	1,65	15	8,25
Jami fan bo'yicha			100	55

Talabalar bilimni baholash quyidagi mezonlar orqali amalga oshiriladi.

Ball	Baho	Talabaning bilim darajasi
86-100	A'lo	Agar talaba xulosa va qaror qabul qila olsa, ijodiy fikrlay olsa, mustaqil mushoxada yurita olsa, amalda qo'llay bilsa, mohiyatini tushunsa, bilsa, aytib bersa, tasavvurga ega bo'lsa.
71-85	Yaxshi	Agar talaba mustaqil mushoxada yurita olsa, amalda qo'llay olsa, mohiyatini tushunsa, bilsa, aytib bera olsa, tasavvurga ega bo'lsa.
55-70	Qoniqarli	Agar talaba mohiyatini tushunsa, bilsa, aytib bersa, tasavvurga ega bo'lsa
0-54	Qoniqarsiz	Agar talaba aniq tasavvurga ega bo'lmasa, bilmasa

Agar talaba biror baholash turini (JB, OB) o'zlashtira olmasa qayta o'zlashtirishi uchun muxlat navbatdagi shu nazorat turigacha belgilanadi. So'nggi JB, OB turini qayta o'zlashtirish uchun muxlat YaB gacha belgilanadi.

JB ga ajratilgan umumiy ball va OB ga ajratilgan umumiy balidan saralash balini to'plagan talabaga YaB ga qatnashish xuquqi beriladi.

Semestr davomida o'qitilgan fan bo'yicha kamida 55 ball to'plagan talaba qoniqarli, 55 balidan kam ball to'plagan talaba, qoniqarsiz o'qietgan (akademik qarzdor) deb hisoblanadi.

Akademik qarzdor talabalarga, semestr tugagandan keyin dekan ruxsatnomasi asosida, qayta o'zlashtirishi uchun ma'lum muddat beriladi. Shu muddatda o'zlashtira olmagan talaba, belgilangan tartibda rektorning buyrug'i bilan talabalar safidan chetlashtiriladi.

Talabalar YaB natijalari bo'yicha appelyatsiya komissiyasiga murojaat etishlari mumkin. Appelyatsiya komissiyasi uch a'zodan kam bo'lmagan tarkibda rektor buyrug'i bilan tashkil etiladi. Talabalar appelyatsiya komissiyasiga fan bo'yicha YaB natijalari e'lon qilingan kundan boshlab 1 kun davomida ariza bilan murojat qilishlari mumkin. Appelyatsiya komissiyasi talabalarning arizalarini ko'rib chiqib, shu kunning o'zida xulosasini bildiradi.

O'quv rejasida o'quv yilida belgilangan fanlarning barchasidan saralash balidan yuqori ball to'plagan talabalar rektorning buyrug'i bilan kursdan kursga o'tkaziladi.

III. Informatson uslubiy ta'minot.

3.1. Asosiy adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qishloq xo'jaligida iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirishga doir qonun va me'yoriy hujjatlar to'plami. I-II-tomlar, Toshkent, «SHarq», 1998 y.
2. Yakubov M.M., Haydarov O', Ashurov M., Nabieva O'. Paxtani tayyorlash va saqlash texnologiyasi. Ma'ruza matni, Toshkent, 2000 y. 55 b.
3. Jabborov G'.J., Otametov T.U., Hamidov A.X. Chigitli paxtani ishlash texnologiyasi. Toshkent, "O'qituvchi", 1987 y.
4. Oripov R., Sulaymonov I., Umurzoqov E. Qishloq xo'jalik mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash texnologiyasi. T. "Mehnat", 1991 y.
5. Sultorov J. Kanopni ishlash texnologiyasi. T. O'qituvchi, 1970. 128 b.
6. Atabaeva X.N. Umarov Z.U. va boshqalar. O'simlikshunoslik. T. Mehnat. 2000y. 250 b.
7. Simongulyan N.G., va boshqalar. G'o'za genetikasi, seleksiyasi va urug'chiligi. Toshkent, mehnat, 1987 y.
8. SHayxov T. va boshqalar «Paxtachilik», T. «Mehnat», 1990 y. 345 b.

3.2. Qo'shimcha adabiyotlar.

9. Paxtachilik spravochnigi. Toshkent, mehnat, 1989 y. 500b.
10. Spravochnik po xlopkovodstvu. Tashkent, «Uzbekistan», 1981 g. 437str.
11. Jurnal «Xlopkovodstvo». Tashkent, 1990 g. №1-2, str 3-5.
12. Arutyunova L.G. Biologiya xlopchatnika, Moskva, kolos, 1980 g. 79 str.
13. A.Razzoqov. O'zbekiston paxtachiligi tarixi, Toshkent, 1998 y.
14. O'zRST 625-94 yilgi Davlat standarti va boshqa paxtachilikka oid amaldagi standartlar.
15. Buriev X.CH., Jo'raev R., Alimov O. Dala ekinlari mahsulotlarini saqlash va dastlabki qayta ishlash texnologiyasi. T. "O'zbekiston milliy entsiklopedichsi", 2004y.
16. Прессслужба Республики Узбекистан, <http://www.press-service.uz/rus/documents/document..>

3.3. Informatsion texnik vositalar

Ko'rgazmali jadvallar va rasmlar, O'zbekiston Respublikasining paxtann tayyorlash va saqlash bo'yicha Davlat standartlari, chigitli paxta va tolaning Davlat standartlari (etalonlar), haqiqiy pishib yetilgan g'o'za tupining tayyorlangan nusxasi, chigitli paxta va tola, tosh va tarozilar, hisoblash mashinalari va chizg'ichlar, lupa.

IV. Ishchi dasturga kiritilgan o'zgartirishlar.

_____ O'quv yilida ishchi dasturga quyidagi to'ldirishlar va o'zgartirishlar kiritildi:

Ishchi dasturga kiritilgan uzgartirishlar «Qishloq xujalik mahsulotlarini saqlash va qayta ishlash texnologiyasi» kafedrasida (Bayon №__ «__»_____200__ y) va Texnologiya fakulteti uslubiy komissiyasi (Bayon №__ «__»_____200__ y) majlislarida kurib chiqildi va ma'qullandi.

Kafedra mudiri: Z.Ibragimov
Fakultet uslubiy komissiyasi raisi: M.Hakimova

Kiritilgan o'zgartirishlarni tasdiqlayman:

Fakultet dekani: prof. B.Eshmurodov

«__» _____200__ й.